

שינוי דעות ותיאוריות, ציונות ואחווה יהודית בא"י

י. מישאל

אין זה סוד, שבעלי תיאוריות, בין מדעיות, בין פוליטיות וחברתיות, אינם משנים דעותיהם עד סוף ימיהם — אפילו האמת המדעית, הפוליטית או החברתית, באה וטופחת על פניהם! זוהי אחת החולשות האנושיות הטבעיות. שקשה להתעלם מהן, או לכפור בהן.

גם אם נפיר בגדלותם של בעלי תיאוריות, כמו מארפס ולנין, פרויד ויונג, וגם אם נודה, שכמה מתלמידיהם סטו בינתיים מתורותיהם, או שהתחילו לכפור בהן לחלוטין, הרי בעלי התיאוריות עצמם לא זזו כמלוא־הנימה מתורת־חייהם המרכזית.

זוכרני הרצאה אחת באוניברסיטת ברלין. פיסיקאי גרמני מהולל שפיתח את תורת ה"קוואנטים" ("Quanten Theorie") זוכה לקבל את פרס נובל — פרופסור מאקס פלאנק הגרמני, שהיה מידידיו של פרופסור איינשטיין, ובראשיתה של שנות השלושים עזר לכמה פרופסורים יהודים לצאת מגרמניה המנואצת. הרצה על הנשא: "תגליות, תיאוריות והשפעה". פלאנק עמד על מקורות ההשראה ועל סירובם העקשני של תיאורטיקנים לשנות את דעתם עד סוף ימיהם, ונתן כדוגמה חותכת: פיסיקאי גרמני מסויים שקנה לו פירסום רב כמחבר של ספר לימוד פופולרי לפיסיקה לבתי־הספר התיכוניים הגרמניים, בימים של לפני עלות הנאצים לשלטון בגרמניה. ספר הלימוד שלו לפיסיקה הפך בזמנו לרב־מכר וזכה למהדורות מרובות. אדם זה קבע בספרו פרק מיוחד לתהליך האלקטרוליזה ונתן הסבר תיאורטי משלו לתהליך זה. רוב רובם של הפיסיקאים החדשים השתכנעו בינתיים, על יסוד ניסויים והוכחות, שהסברו מוטעה וחסר כל יסוד מדעי. הם הפצירו בו במחבר, שישנה פרק זה בספרו או שישמיט אותו כליל. אך הוא סירב לחלוטין לעשות זאת, וצירף את הפרק על האלקטרוליזה כמו שהוא לכל מהדורה חדשה של ספרו בלי לשנות בפרק זה אף מילה! עד סוף ימיו היה משוכנע כי הצדק המדעי עמו.

ואם במדעים המדויקים כך — בתיאוריות פוליטיות וחברתיות על אחת כמה וכמה!

לא נעמוד כאן על ראשית התפתחותה של תנועת "השומר הצעיר" באירופה כתנועת נוער שהקימה בארץ־ישראל רשת של קיבוצים ושמצאה אח"כ את דרכה הפוליטית המפלגתית במפ"ם. כמה וכמה מחבריה היו אידיאליסטים מובהקים, כגון: יעקב חזן, צבי לוריא ואחרים. מוקה ורבה של התנועה היה ונשאר מאיר יערי, הנחשב עד היום הזה פדמות נערצת על אנשי התנועה, ממש פרבי של חסידים, אם כי פרש מזמן מהדהגתה הפעילה של מפלגה זו, בשל גילו המופלג (88). אך הוא מוסיף להיות, כאמור, דמות מרכזית בתנועה (אגב, כל הרוצה לדעת על ימיה

הראשונים של תנועת "השומר הצעיר" – ייטיב לעשות אם יקרא את ספר זכרונותיו של דוד (דולק) הורוביץ, שבימי בגרותו היה לכלכלן מצויין ועמד בראש הבנק הלאומי בארץ-ישראל בתקופת המנדט הבריטי ואחרי-כן).

הרצאת פרופ' אניטה שפירא ב"יד ושם"

והנה, באמצע אוקטובר ש.ז. הופיעה פרופ' אניטה שפירא, שנתפרסמה בארץ בספרה על ברל כצנלסון, בהרצאה ב"יד ושם" ובה ניתחה את יחסו של מאיר יערי אל פליטי השואה והפרטיזאנים היהודים מאירופה בימי מלחמת העולם השנייה – על יסוד דברים שהשמיע ומכתבים שכתב בתקופה של המלחמה ומיד לאחריה. פרופסור שפירא הסתמכה על מובאות מדבריו וממכתביו השמורים בארכיונים, שבהם האשים את הפרטיזאנים היהודים, שהם "סיגלו לעצמם מושגים כמעט פאשיסטיים".

"לפיכך" – הסיק יערי – "חברים אלה זקוקים לחינוך מחדש!" יערי שלל בהחלט את איבתם של ניצולי השואה לברה"מ, ואף חשד בהם שהם מתכוונים לצרער על סמכותו לקבוע הלכות מדיניות.

כמה מאנשי השוה"צ הוותיקים נחלצו כמוכּן להגנת רבם ומורם, ואף האשימו את פרופ' שפירא, שהיא "מסלפת את האמת", וכי לא הזכירה תוכנו של מכתב (מכתב ב') שהועמד לרשותה לצרכי מחקר ע"י ארכיון יערי, מכתב הסותר לדעתם את ההנחות במכתב א', שהיה לנגד עיניה. במכתב זה נאמר בין השאר:

מבחינת המוקד נבדלים הפרטיזנים מתנועת הפועלים בארץ... בקלות הם שולפים את האקדח מהכיס ומשתמשים בו. אם הפרטיזנים לא ימצאו הדרך מתאימה – יהוו תוספות לא לנו אלא לקרור של אצל ולח"י.

וזאת לזכור, שתנועת הפועלים בא"י קעת ההיא החשיבה ביותר את עליית ניצולי השואה. הפילוג במפא"י והקמת התנועה "לאחדות העבודה", בשנת 1944, גרמו לכך שלמפלגה זו ולמפא"י היה מעתה רוב קטן בלבד בהסתדרות העובדים הכללית, ורוב זה היה נתון בסכנה בבחירות, אחרי המלחמה חסרו ארץ ידיים עובדות והפסקת העלייה, ובפרט עלית פלוצים, גרמה להאטה בגידולה של התנועה הקיבוצית. אחוז המצטרפים לקיבוצים לא היה מרובה יותר מאשר אחוז העוברים את הקיבוצים, ולכן החשיבו בהם מאוד את עליית ניצולי השואה כמקור נאמן לגידולה של התנועה הקיבוצית. כל תנועות הפועלים התחרו ביניהן כדי לקבל את חלקן בתיגבורת החשובה הזאת.

אבל לא כל מנהיגי התנועה היו נלהבים לרעיון הזה. גם מנהיג גדול כדוד בן גוריון התבטא במרכז מפא"י בשנת 1949:

בין ניצולי מחנות ההסגר של הגרמנים היו אנשים, שאלמלא היו מה שהיו – אנשים קשים ואנוכיים – לא היו ניצולים. זאת ועוד: מה שעבר עליהם במחנות עקר מנפשם כל חלקה טובה...

מובן מאליו כי דוד בן-גוריון לא התכוון בדבריו לאוריינטציה הפוליטית של האנשים הנ"ל, אלא לאופיים ולמידות הנפסדות שדבקו בהם במחנות.

“הפרטיזונים הפורקים עול”

כשיצאו אחרי המלחמה לאירופה ראשוני השליחים מארץ ישראל ופגשו את ראשי הפרטיזנים ולוחמי הגיטאות – וביניהם אישים כאבא קובנר וצביה לובטקין – היו השליחים מדווחים בחרדה את השקפותיהם של אלה על “האחדות המיסטית של עם ישראל”.

פרופ' אניטה שפירא קובעת: “כל הוויית הפרטיזנים, על פריקת העול, ההפקרות, ההולוול בשיגרה היה בהם משום סכנה להעביר את השלווה ואת הדרך הסלולה של היישוב בארץ”. לדעת אניטה שפירא (כפי שהובאה בהרצאתה ב”יד ושם”), יצאה השקפה זו משורות ניצולי השואה עצמם.

אפילו גיבור גיטו וארשה יצחק צוקרמן (“אנטק”) אמר שהפרטיזנים “נוטים לחוליגניזם” אבל הוא כתב: “אם תנועתנו תדע להחזיק אותם בידיים – יביאו לנו מזל-ברכה. ואם לא – יהיו בין הראשונים להצטרף לחבורות טרור בארץ ישראל”.

אחד השליחים שחזר מאירופה אחרי המלחמה, דיווח בישיבת הוועד הפועל של ההסתדרות, שהשקפתם המוסרית של הפרטיזנים שונה מזו של תנועת הפועלים בארץ... השימוש בנשק נעשה להם הרגל שני, וגם המסקנה שלו היתה: “אם הפרטיזנים לא ימצאו שיכון בארץ, עבודה והדרכה נאותה – תהיה עליהם למוקש לנו”.

ופרופ' א. שפירא קבעה: “מה שהיה בבחינת יחס דו-ערכי מצד “אנטק” (צוקרמן), הפך לפסק-דין שלילי מצדו של מאיר יערי”.

עוד לפני שנפגשו אנשי “הבריגדה” עם אבא קובנר וחבריו – כבר חרץ מאיר יערי את דינם לשקט! הוא כתב ליהודה טובין במכתב שלא הגיע לידינו:

צחק לנו הגורל ודגל לנו השטן גוון רביזיוניסטי של “השומר הצעיר”. (תאריך המכתב של יערי: 7/24/45).

במכתב נאמר גם כן: “הם סיגלו לעצמם מושגים כמעט פאשיסטיים”.

לדעת שפירא היתה מפא”י קרובה ביותר לדעות של שארית הפליטה, שהרי האקטיוויזם של דוד בן-גוריון, החתירה למדינה עברית והחשדנות כלפי ברה”מ – כל אלה היו משותפים למפלגות השלטון בארץ ובתנועה הציונית, וכן גם לשארית הפליטה! ונוספה על כל אלה: סיסמת “אחדות ישראל”, אשר מפא”י הרימה על נס. אין זה מקרה שתנועת “אחדות העבודה” לא תבעה או “משטר בינלאומי” בא”י ולא גילתה יחס אוהד לברה”מ, אבל, לעומת זאת, הבליטה את האקטיוויזם, והניפה את דגל העלייה ההמונית ואת “הגיוס לכוחות המגן”.

כאשר נודע בפולין לשארית-הפליטה שאנשי תנועת השוה”צ הצביעו בכינוס לונדון, בשנת 1945, נגד הקמת מדינה יהודית לאלתר – נתקבלו שליחי השוה”צ באיבה ממש. דעותיהם על “מדינה דו-לאומית” נידחו לחלוטין.

בתוכנית-העבודה של השוה”צ, שנשלחה אל קיבוצי הנוער במזרח-אירופה ובמרוקו, נאמר אז כדברים האלה:

האמונה בכוח-הזרוע כאילו מתווה דרכים לפתרון השאלה הערבית, ואילו הרעיון על **אחוזה-עמים** נתקל בלעג, באי-אמון ובקצינות. לעומת זאת ישנם יהודים ניכרים לטסיסמאות התובעות אחרות לאומית, ביטול המפלגות כארץ, ואיחוד פוליטי וכו'.

האידיאולוגיה של יערי והמציאות הסובייטית

פרופ' שפירא סבורה שהיחס השלילי של מאיר יערי אל פליטי השואה והפרטיזנים – נבע בראש ובראשונה ממניעים **אידיאולוגיים**. מטבע הדברים הוא, שניצולי השואה והפרטיזנים נטו לראות ניגוד עצום **בין יהודים ללא-יהודים**, בין הנרצחים לרוצחים, ללא הבחנה אידיאולוגית מעמדית. אך גישה זו אי-אפשר היה לה שתתקבל על דעת תנועת השוה"צ, מבלי שתערער עד היסודות את העקרונות של קיומה הנפרד ואת עצם ההצדקה לקיומה.

בתנועת השוה"צ חילקו – לדעת שפירא – את העולם כולו לכוחות של אור וחושך, על פי זיקתם האידיאולוגית והמעמדית ולא על פי השתייכותם ליהודים, או ללא-יהודים! השוה"צ הבחין בין יסודות מתקדמים יותר ומתקדמים פחות ובין הימין הריאקציוני, המרוכזים באגף הימני היהודי.

ומה הרגיז את יערי ביותר?

אבא קובנר וחבריו ששבו מבריה"מ – ארץ הסוציאליזם (הקומוניסטי) היו **מאוכזבים** מרה עד עמקי נשמתם מן המשטר; מיסודותיו המוסריים בכלל, ומיחסו אל היהודים בפרט! הם היו אנשי השוה"צ הראשונים שדיווחו על חיים של שקר, על גניבות כנורמה מקובלת – על רקבון מוסרי המתעטף באיצטלה של תיקון החברה; על ביזוי כבוד האדם ושאר אִימֵי המשטר. העימות שלהם עם המציאות הסובייטית יכול היה להביאם לכלל ייאוש מוחלט מהסוציאליזם הסובייטי קְשִׁיטָה, או לגיבוש תפיסה סוציאליסטית אחרת מזו של ברה"מ, וללא כל זיקה אליה.

מאיר יערי בחר בדרך שלישית וכפה אותה על חברי תנועתו: דחייה גמורה של הרשמים והלקחים שהביאו ניצולי השואה איתם מבריה"מ!

לדעת יערי הטיבו יושבי הארץ לשמור על הפרופורציות מאלה אשר עשו את שנות המלחמה בברה"מ גופה.

בסוף 1945 השתתף מאיר יערי במפגש עם פרטיזנים-עולים בקיבוץ עברון, ושם אמר, כי מה שראו החברים בברה"מ היו רק "חלקים מן המציאות – עצים בודדים בתוך היער הגדול". הוא טען:

העצים הנוגעים הסתירו בפניכם את היער. ולא ידעתם מה הם המקורות שמהם שאבה סטאלינגראד את גבורתה! בלבכם קיננה הכפיפה קְסוּצִיאִלִיזְם מפל וכל! נתערערה בכם האמונה באדם ובאנושות. קָעַם וּבְעַמִּים...

ומכאן הסיק:

חברים אלה זקוקים לחינוך מחדש, אחרת תִּדְבַּק בהם הפסיכולוגיה של אנשים היושבים עדיין בחפירות.

לדעת אניטה שפירא ראה מאיר יערי בכך לא רק סטייה מהמציאות אלא גם סטייה מדרך הישר, שהתרופה לה: "חינוך מחדש"!

י. מישאל

הוא אמר גלויות, שאת הסוטים יש לפזר בין קיבוצים שונים שבדעת הציבור שלהם שורר הרצון המחושל של תנועה לוחמת ויוצרת. מסיבה זו אין להתיר להם – לדעתו – להקים קיבוצים משלהם!

בעימות האידיאולוגי היה – לדעת אניטה שפירא – גם אתגר למנהיגותו של מאיר יערי. הוא ראה באבא קובנר וקבוצתו אתגר וסכנה למנהיגותו שלו.

בקבוצתו של קובנר אורבת סכנה שיש לה יסוד: אישיות מקסימה בעלת עבר פרטיוני מפואר וכוך סוגסטיבי...

יערי חשש מפני התחסלות השוה"צ בפולין

אעפ"י שיערי דיבר בפומבי על "עלייה ככל מחיר" – חשש בלבו מפני התחסלות השוה"צ בגולת פולין, ולכן טען ל"עלייה מאורגנת" אך מודרגת. הוא רצה בעלייה "איטית באופן יחסי, מסודרת וסלקטיבית", והתנגד לפעולה חפזה והמונית של "הבריחה".

בישיבת הוועה"פ הציוני המצומצמת נצא יערי נגד תוכנית בילטמור ועלייה המונית, כפי שדרש ד. בן-גוריון! הוא קרא לחידוש חיי היהודים באירופה ול"עלייה מסודרת לאחר שישוקמו היהודים שם. גם עמדתו זו מראה כמה לא הכיר את המצב של אנשי שארית הפליטה בפולין ובשאר מדינות מזרח-אירופה לאמיתו, וכמה לא הרגיש, שהאדמה בוערת מתחת לכפות רגליהם.

גם אחרי תום מלחמת העולם השנייה לא נָח את השקפתו האידיאולוגית הזאת. הוא הוסיף להאמין ב"ברית עם כוחות המקור" (כלומר: עם הסובייטים וגרוריהם). הוא כתב: "פנינו ליציאה מאירופה לא בדרך של "בריחה" אלא בדרך של שיחרור לאומי וסוציאלי!"

מאיר יערי הוא כעת (כפי שציינו), בן 88 שנים, אך עדיין הוא בעל מוח צלול, למרות חולשתו הגופנית. הוא מסר לכתב ישראלי:

אין זו פעם ראשונה, או אחרונה, שמישהו מבקש לתקוף את השוה"צ! המסקנה שהוסקה ממכתבי הראשון אל יהודה טובין היא מסקנת שווא ושקר. לא מכתב א' אלא מכתב ב' הוא הקובע את קו המחשבה של תנועתנו.

מאיר יערי כתב ליהודה טובין:

"אמת-המידה של קובנר וחבריו תיקבע לפי זה, אם יקבלו את מרותה של התנועה, אך אם ינסו להקים ארגון משלהם וקיבוץ משלהם – לא תהיה לנו, כמובן, בריחה ונצטרך לסתום עליהם את הגולל."

בעיית קובנר וחבריו נפתרה זמן קצר אחרי עלייתו לארץ, ויערי התחיל לתארז כאיש נאמן לתנועה, אם כי בעל "רצידיבים" (חזרה על עמדות שליליות). קובנר ניתק עצמו ממקורות השפעתו על התנועה בפולין בתוך שארית הפליטה, וחדל להיות פעיל בהנהגה. מכאן ואילך עסק בעיקר בנושא הנקמה באויבי העם היהודי. יערי המשיך:

"קברצת אבא קובנר וחבריו היתה, אומנם, בימים ההם, מאד אנטי־סובייטית בהשפעת האנטישמיות שנתקלה בה בין הפרטיזנים הלא־יהודיים. קששנו, שגישה זו תוליך אותו אל מפא"י ורצינו למנוע זאת. בסופו של דבר — קובנר וחבריו נשארו אצלנו..."

יערי הוסיף:

בְּרַל כְּצִלְסוֹן לֹא הִתְיַחֵס אֵלֵינוּ בְּגִישָׁה עֵינִינִית וְלֹא הִיָּה הוֹגֵן כְּלִפְנֵינוּ. לְדַעְתִּי אֵינִי שֹׁפֵר אֶת מִמְשִׁיכָה דְרָכּוֹ, שֶׁתְּהִיָּה בְּרִיאָה! כֹּל הָעֵנִיין שׁוֹלֵי מֵאֵד, לְדַעְתִּי. כֹּל מִי שִׁיאֵמֵר שֶׁהַעֲדַפְתִּי אֵי־פֶעַם אֶת הָאֵינְטֵרְס הַסּוֹבִיֵּטִי עַל הָאֵינְטֵרְס הַצִּיּוֹנִי יִסְתַּכֵּן בְּהוֹצָאת דִּיבָה וְיִיתְּבַע לְמִשְׁפָּט!...

יערי האמין תמיד ברצונם הטוב של שלטונות ברה"מ כלפי היהודים. מכאן נבעה התנגדותו של יערי לבריחה ממזרח אירופה, שראה בה ביטוי לחוסר אימון במשטרי ברה"מ וארצות אירופה. והוא גם ראה בכך "עזרה לקפיטליזם האמריקני ופעולה עוינת כלפי ברה"מ". הוא כִּפֵּר בִּהֲנַחַח שֶׁהַקִּיץ הַקָּץ עַל חַיֵּי הַיְּהוּדִים בְּמִזְרַח אֵירוֹפָּה. יערי לא האמין בעלייה המונית כפתרון חד־פעמי, אלא בתהליך רב־שלבים, הכולל חידוש החיים היהודיים וחיי תנועת השוה"צ בארצות אלה.

גם יערי וגם טובין טענו אח"כ, כי המכתב הראשון שלו לטובין (מלונדון) צוטט למקוטעין ואילו מהמכתב השני לא ציטטה פרופ' שפירא. הם גם טענו, שמכתב א' הזיק לתנועת השוה"צ.

לדעת אניטה שפירא לא היה סיכוי לשארית הפליטה לגבש מנהיגות ולפרוש מהשוה"צ שכן רוב אנשי שארית הפליטה לא היו יחידה אורגנית, אלא מידגם מקרי של ניצולי השואה, והעם היהודי במזרח־אירופה לא היה להם מכנה משותף לא בהשכלתם ולא בעברם ואף לא בזיקותיהם החברתיות! בתנאים כאלה לא יכלה להתגבש תודעה עצמאית או ישות פוליטית עצמאית. במדינת ישראל פוזרה שארית הפליטה של השוה"צ בין המשקים השונים, לפי הוראת יערי, כנאמר לעיל, לצורך "חינוך מחדש".

אבל, העובדה שאדם לוחם טהר־נפש כצוקרמן (אנטק) טען כל ימיו בארץ, כי "היה משהו אומלל ביחסינו עם הארץ; היתה אהבה חדי־קטורת, וגלי אהבה לא הוחזרו אלינו" — מלמדת לדעת פרופ' שפירא — על המשקע שנשאר ועל המוגבלות של תהליך הקליטה!

והיא הוסיפה: "ואם אלה חָסוּ דְחַיִּים — מֵהַ יִגִּדּוּ כֹל הָאֲחֵרִים?"

בין אישים ושיטות

המחלוקת האידיאולוגית על דרך הקליטה של הפרטיזנים ושארית־הפליטה בקיבוצי השוה"צ — עודנה רק בראשיתה, ואין זו התנצחות דברים גרידא! אם אדם נפלא כמו יצחק צוקרמן (אנטק) אמר מה שאמר על רגשותיו ורגשות חבריו עם השתקעותם בארץ האבות והבנים של עם ישראל — הרי כולנו, ולא רק קיבוצי השוה"צ ומאיר יערי, חייבים לפשפש במעשינו. הכלל של "Noblesse oblige" מחייב את כולנו.

דוד בן־גוריון שהיה — כמעט עד ערוב ימיו — איש מפלגה בכל רמ"ח ושט"ה אמר בסוף ימיו: "אני חושש כי המפלגות — ולא הערבים — עלולות להחריב את הארץ" ח"ו" — וידע מה שאמר.

ברל כצנלסון, אשר למאיר יערי טינה בלבו עליו, היה האדם היחיד ביישוב, שהיה בכוחו הרוחני להשפיע על דוד בן-גוריון (אך לא על יערי) השפעה של ממש. מאוד ייתכן שהמדינה היתה נוקטת דרך אחרת אילמלא נקטף ברל כצנלסון בדמי ימיו מארץ החיים, לפני היווסד המדינה.

ובאן אנו נזכרים בפרט חשוב אחד על ברל וברנר. מספרים כי בזמן שביקר י.ח. ברנר אצל ברל כצנלסון ביקור ראשון — יצא מלפניו כתום שיחתם ופניו נָהָרוּ. הוא אמר (בידיש) למי שאמר: "הוא (בָּרַל) הנהו "אוהב ישראל גדול".

אמירה זו לא מציגה את כל גדולתו הנפשית של ברל, אבל עמדה על אחת מתכונותיו היסודיות. לא במקרה היה ברל כצנלסון "האדריכל והרוח החיה" בארגונה וחישולה של תנועת "המעפילים", שהצילה מאות אלפים מגיא־ההריגה באירופה. התואר "אוהב ישראל גדול" הָלַם יפה את ברל, אשר שיקע בתנועת ההעפלה את כל הלהט הנפשי שבו. והתואר התאים לו, כשם שהתאים ללוי יצחק מברדיצ'ב, הגיבור האגדתי של החרדים בדור קודם, בגלות הגויים במזרח אירופה. לסיכום, נשוב אל הרצאת פרופ' מאקס פלאנק (הפיסיקאי בעל פרס נובל, שהעלינו בראשית דברינו). במידה לא מעטה אושרו הרעיונות (שהשמיע בהרצאתו לפני היות המכול באירופה) גם ע"י הפרשה שגוללה אניטה שפירא ב"יד ושם".

המסקנה היא: לעתים רחוקות מאוד יודה אדם בטעות המדעית, המדינית או החברתית. מאיר יערי, מנהיג הישיש של תנועת ה"שוה"צ, עדין מאמין ב"רצונה הטוב של ברה"מ כלפי היהודים", כשם שהאמין אחרי המלחמה באפשרות שיקומם של חיי היהודים במזרח-אירופה והתנגד בשעתו לתוכנית בִּילְטְמוֹר, והביע תמיכתו ברעיון של מדינה דו־לאומית עם הערבים.

גם הערתו של מנהיג "השומר הצעיר" הישיש ש"כל הענין הוא ענין שוליו" — אפשר לחלוק עליה אפילו מנקודת-ראות "השומר הצעיר" ומפ"ם, כיוון שגם ה"שוה"צ וגם מפ"ם לא יכולים מסיבות יהודיות וציוניות לגרוס גירסה זו. אין לנו רשות לדבר בשם מנהיגים של ה"שוה"צ, אבל אנחנו משערים שמנהיג כמו יעקב חזן לא היה משתמש בניסוח שניסח מאיר יערי. ודאי שאין אנו יכולים לקבוע מסמרות בוויכוח זה, אבל מה שאמר יצחק צוקרמן ("אנטק") על היחסים הפנימיים בתנועה ועל היחס בישראל לשארית הפליטה אחרי חורבן אירופה היהודית — ראוי לתשומת-לב מרובה יותר משניתן לדבריו.

דוגמה אחרת של אחדות ואהבת ישראל בתחום קרוב ניתנה על-ידי החוקר הצעיר אבנר הולצמן מהחוג לספרות עברית באוניברסיטת תל-אביב בהרצאה בנייר יורק, שבה דיבר על יחסו של המשורר נתן אלתרמן אל ראשי ה"יודנראטים" בגיטאות פולין. מתברר (וזה לא כל כך מפליא למי שהכיר את המשורר המנוח מקרוב) שהיתה לו גישה חיובית אל ה"יודנראטים" (להוציא כמובן דמויות בודדות שהיו שליליות). אלתרמן אפילו הרחיק לכת עד כדי כך שהתבטא שאילו היה נתן באחד הגיטאות היה תומך ב"מועצה היהודית".

את המידה של אהבת ישראל השלמה אנו מוצאים אצל ברל כצנלסון. העובדה שהיה — כאמור לעיל — הרוח המפעילה את מבצע הצלת המעפילים תואמת את דמותו לא רק כמנהיג פועלים יהודי וכסוציאליסט ציוני טהור, אלא גם כבן נאמן לעם ישראל ולארץ ישראל.